

Аҳмедова Дилфуза Рафукжановна
ТДШИ, филология фанлари номзоди,
Эрон-афғон филологияси кафедраси
катта илмий ходим изланувчиси

ЭРОН ТИЛШУНОСЛИГИДА ФУНКЦИОНАЛ УСЛУБЛАР ТАСНИФИНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ

Аннотация. Мазкур мақолада Эрон тилшунослигида функционал услублар таснифида ўзига хос йўналиш мавжудлигини ёритилган. Мақоладан кўзланган мақсад форс тили функционал услублари таснифини ўрганиш ҳамда таснифлар ўртасидаги фарқ ва ўхшаш жиҳатларини таҳлил қилишдан иборат.

Аннотация. Данная статья освещает своеобразное направление в классификации функциональных стилей в Иранском языкознании. Цель статьи изучить классификации функциональных стилей персидского языка, а также исследовать их отличительные и аналогичные стороны.

Abstract. This article lights a peculiar direction in classification of functional styles in the Iranian linguistics. The purpose of article to study classifications of functional styles of Persian, and also to investigate their distinctive and similar parties.

Тилнинг доимий тараққиёти, турли функционал услублар олдида турган вазифа ва мақсаднинг ўзгариши натижасида, нутқнинг услубий бўлинишини бир турғун догма сифатида тасаввур қилиб бўлмайди. Шу сабабли назарий стилистикада услубларни ажратишнинг ягона мезони мавжуд эмас. Шунга қарамай, жамиятда ва тилда юз бераётган ўзгаришларни инобатга олган ҳолда нутқ функционал услубларга бўлиниши зарур.

Услубни ажратиш тилда талқин қилишга боғлиқ. Тилни аниқлаш учун мавжуд вариативлар бўлгани каби, “услуб”ни аниқлаш ҳам фарқланади.

Ҳар қандай тил ўз сўз бойлигига, маълум микдордаги тил бирликларига эга. Ҳар бир конкрет тилдаги муайян даврда мавжуд бўлган сўзлар йиғиндиси ўша тилнинг луғат составини ташкил этади. Тилнинг луғат состави бирор конкрет тилдаги бутун сўз бойлигини ўзида мужассамлаштирувчи ҳодиса сифатида тил лексикаси, тилнинг лексик системаси тушунчаларига мос келади¹.

Тил луғат составидаги сўзларни нутқнинг конкрет кўринишларига кўра маълум системали гуруҳларга ажратиб ўрганиш тилшуносликда кенг тарқалган усулдир. Сўзларнинг нутқнинг конкрет кўринишларига хосланиши тил луғат составининг мураккаб лингвистик муносабатлар системаси экиндан далолат берувчи муҳим белгидир. Бундай хосланиш услубий талаблар, эҳтиёжлар натижасидир. Конкрет нутқий жараёнлар, изҳор

¹ Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. - Тошкент: Фан, 1985. – Б. 6.

этилаётган мақсад, нутқ сўзланаётган шароит, нутқ эгасининг ижтимоий-сиёсий қарашлари, муайян тарихий давр, нутқ формаси, коммуникация ва бошқалар сўзловчи олдига маълум талабларни қўяди. Бу талаблар нутқнинг мазмуни ва шаклини белгилайди. Нутқнинг характериға қараб конкрет нутққа хос лингвистик воситалар танланади ва коммуникация жараёнида ишга солинади. Нутқнинг конкрет типи шаклланишида лексик бирликларни ўринли танлаш муҳим аҳамиятга эгадир².

Стиль, яъни услуб термини жуда қадим замонлардан буён ишлатиб келинаётган бўлиб, у турли даврларда турли соҳаларда турлича тушунилди ва изоҳланди. Аслида *стиль* грекча *stulos* сўзидан олинган бўлиб, ёзиш учун ишлатиладиган учи ўткирлаштирилган таёқчани билдирган. Қадимги римликлар, грецияликлар услубга кишиларни ишонтириш санъати сифатида қараганлар. Ҳиндлар уни нутқни безаш воситаси деб билган бўлсалар, араблар бу сўз билан ўзларининг диний эътиқод ва қоидаларига тўғри келадиган кийимларини ҳам атаган эдилар. “Стиль” сўзининг филологик термин сифатида ишлатилиши кейинги асрлардагина бошланди. Кўплаб адабиётшунос ва тилшунос олимлар мазкур тушунчага таъриф беришга ҳаракат қилганлар. Бу таърифларда бир-бирига қарама-қарши фикрлар, масалага турлича ёндашишлар ҳам йўқ эмас. Тилшунос олимларнинг кўпчилиги кейинги йилларда тан олганларидек, В.В.Виноградов томонидан берилган таъриф бу ҳодисанинг табиатини анча дуруст ва тўғри очиб беради: “Услуб – бу жамоатчилик томонидан англаб етилган, вазифавий жиҳатдан келишилган (шартлашилган), қўлланиш воситаларининг ички уюшган (бирлашган) услуб йиғиндиси, нутқий муомала воситаларининг у ёки бу умумхалқ, умуммиллий тил доирасида, ифоданинг ижтимоий нутқ амалиётида худди шундай бошқа вазифани бажарадиган, маълум мақсадга хизмат қиладиган воситаларга нисбатан танланиши ва уйғунланишидир”. Ўзбек тилшунослигида баъзи асарларда услуб деганда маълум бир ёзувчининг воқеа-ҳодисани бадиий тасвирлаш тарзи, тил фактларига мурожаат қилишдаги ўзига хос хусусияти назарда тутилса, иккинчи бир хилларида сўзлар, грамматик шакллар ва синтактик қурилмаларнинг кўчма маъноларида ишлатилиши услубий ҳодиса сифатида талқин қилинади.³

Илмий адабиётларда, дарсликларда вазифавий услубларга нисбатан “тил стиллари”, “нутқ стиллари”, “функционал нутқ стили”, “тилнинг стили”, “нутқнинг стили” каби терминлар ишлатилади. Тил ва нутқ услублари, уларнинг таркиби, бу услубларнинг фарқлари, мезонлари, оғзаки сўзлашув нутқи, бадиий адабиёт тилининг услубий мақоми масалаларида ҳам олимлар бир фикрга келишган эмас. Кўпгина асарларда “тилнинг функционал стиллари”, “нутқнинг функционал стиллари” тушунчалари бир хил ҳодиса сифатида тушунилади ва тушунтирилади. Аслида эса бир-бирларидан фарқ қилади.

² Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. - Тошкент: Фан, 1985. – Б. 28.

³ Р.Қўнгулов, Ё.Тожиев, Э.Бегматов. Нутқ маданияти ва услубият асослари. Тошкент, 1992. – Б. 73-76.

Ҳозирги вақтда тилшуносликда тил услублари таснифида вазифавий услублар (функционал стиллар) тан олинади. Ҳар бир алоҳида олинган услуб (функционал стиль) ўзининг услубий бўёғи билан бошқа услублар учун хос бўлган тил бирликларидан фарқ қиладиган, у ёки бу даражада улар билан услубий рақобат ҳосил қиладиган маълум бир системага эга бўлади.

Тил услублари қуйидаги турлари ажратилади: 1) сўзлашув нутқ услуби (тилинг алоқа-аралашув функцияси), 2) илмий услуб, 3) расмий иш қоғозлари услуби (тилнинг хабар, ахборот бериш функцияси), 4) публицистик услуб, 5) адабий-бадиий нутқ услуби (тилнинг таъсир қилиш, тарғибот, ташвиқот функцияси).

Гарчанд тил стиллари ҳар бир тилнинг фонетик, грамматик ва лексик системасига таянган ҳолда шаклланса-да, уларнинг фарқланишидаги асосий ўлчов нутқ жараёни эканлиги, яъни тил бирликларининг амалда бўлиш қонуниятига мувофиқ келувчи қоидалар эканлигини унутиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам, М.Н.Кожина таъкидлаганидек, нутқий фаолият ва тилнинг функционал томони билан боғланган тил стиллари ва нутқ стилларини қарама-қарши қўйиш муаммоси олиб ташланиши ва уларни доимо биргаликда, диалектик алоқадорликда олиб қарашни тақозо қилади⁴.

Ҳозирги кунда Эрон тилшунослигида стилистикага оид қатор тадқиқотларни кузатиш мумкин⁵. Форс тили стилистикасига оид энг машҳур асар Малик уш-шуаро Баҳорнинг 3 жилддан иборат “سبک‌شناسی” асаридир⁶. Доктор Шамисонинг “بیان و معانی”⁷, Каюмарс Кейвоннинг “سبک‌شناسی زبان و شعر”⁸ асарлари ҳам мазкур соҳада амалга оширилган тадқиқотлар сирасига киради.

Доктор Фатухийнинг “سبک‌شناسی”⁹, Меҳди Бокерийнинг “پیشینه سبک و”¹⁰ асарларининг ўзига хос жиҳати уларда стилистика назарияси ва стилистика бўлимлари, ғарб тилшунослари ва тадқиқотчиларининг назарий фикрларини эрон тилшунослигига мослаштириб, эрон тилшунослигида мавжуд назариялар билан таққослаб тадқиқ этилган. Бу асарларни тилшунослик ва адабиётшунослик ўртасидаги кўприкка тенглаштириш мумкин. Яъни, уларда эрон тилшунослигида мавжуд анъанавий адабий стилистика билан чегараланмай, стилистикага тилшунослик нуқтаи назаридан ҳам ёндашилиб, стилистика нима деган саволга жавоб бериш билан бирга, унинг бошқа фанлар билан алоқаси ҳам муфассал ёритилган.

Эрон тилшунослигида стилистикага адабиётнинг бир соҳаси сифатида қаралади. سبک терминини ҳозирги кун адиблари назм ёки насрнинг ўзига хос

⁴ Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М., 1983. – с. 56.

⁵ چشم‌انداز سبک‌پژوهی در زبان فارسی <http://farsi.blogfa.com>.

⁶ محمد تقی بهار ملک الشعرا. سبک‌شناسی. تهران 1349.

⁷ دکتر سیروس شمیسا. بیان و معانی. تهران 1995.

⁸ کیومرث کیوان. سبک‌شناسی زبان و شعر فارسی. تهران 1377.

⁹ دکتر فتوحی. سبک‌شناسی. تهران 1394.

¹⁰ مهدی باقری. پیشینه سبک و سبک‌شناسی علمی در اروپا و ایران. تهران 1390.

тури маъносида қўллайдилар ва деярли уни ғарб тилидаги “Style” билан тенглаштирадilar. Стилистика тилдаги турли услублар функциясини ўрганувчи тармоқ сифатида талқин қилинади. Стилистикани тилшуносликнинг алоҳида бир бўлими сифатида эмас, балким турли бўлимлардан иборат тармоқ сифатида қараш керак деган фикр илгари сурилади¹¹.

Юқорида таъкидлаб ўтилган асарларни ўрганиб чиқиш жараёнида, XX асрнинг охиригача бўлган давр мобайнида стилистика бўйича яратилган асарлар асосан адабий стилистика, яъни адабий жанрлар стилистикасига бағишланганининг гувоҳи бўлиш мумкин. Эрон тилшунослигида услуб адабий термин сифатида мос сўз ва иборларни танлаб ўз фикрини баён этишнинг ўзига хос тарзи маъносини англатади.

XX аср охири XXI аср бошларида Эрон тилшунослигида стилистикага янгича ёндашув кузатилади. Лекин шуни таъкидлаш лозимки, стилистикага тилшунослик жиҳатидан ёндашилган асарлар асосан ғарб олимлари тадқиқотлари таржимасидан иборат.

Форс тилида услуб борасида баҳс кетганда меъёрий тил билан боғланган ҳолда фикр юритилади. Меъёрий тилга Эрон олимлари турлича таъриф келтирадilar. Биз уларнинг таърифларига чуқур тўхталмай, фақат стилистика билан боғлиқ фикрларинигина таҳлилга тортамыз.

Меъёрий тилга таъриф беришнинг қийинчиликларидан бири унда расмий, муштарак, миллий ва ёзма тилнинг элементлари ҳам мавжудлиги билан белгиланади. Баъзи тилшунослар кўпроқ ёзма тилга аҳамият қаратиб, меъёрий тилга таъриф беришда кўпроқ ёзма тил билан боғлаган, оғзаки тилни эътибордан четда қолдирган ҳолда таъриф берадилар. Лекин баъзи олимлар аксинча меъёрий тилга таъриф беришда уни расмий ёки муштарак тил (лингва франка)га яқинлаштирадilar.

Меъёрий тил жамият тарафидан қабул қилинган, таълим муассасалари, матбуот, оммавий ахборот воситалари, расмий музокараларда, олий маълумотли ҳамда юқори табақали кишилар томонидан қўлланувчи тилнинг ёзма ва оғзаки кўринишидир¹². Олимларнинг фикрича меъёрий тил мутлақ тушунча эмас, балким нисбий тушунча бўлиб, ҳар бир нутқ ёки ёзма матнни меъёрий тилга яқинлаштириш ёки узоқлаштириш мумкин.

Юқорида келтирилган таъриф асосан ёзма меъёрий тилга хос. Лекин бу озаки тил ўзига хос хусусиятларга эга эмас деган маънони англатмайди. Тилшунослик нуқтаи назаридан оғзаки тил тилнинг илк ва асл кўриниши саналади. Муаллифнинг таҳлилига кўра газета матнлари тайёрланиши жараёнида ёзма меъёрий тил қўлланади, лекин интервью жараёнида мақола тайёрлашда оғзаки тил қўлланади. Мақола билан танишиш жараёнида

¹¹ <http://farsigr.styl.com>. قاعدۀ سيکشناسی

¹² والی رضایی. زبان معیار چیست و چه ویژگی هایی دارد؟ (زبان رسانه – مجموعه مقالات). تهران، مهر 1388. ص. 75.

меъёрий тил икки хил ёзма ва оғзакига бўлиниш маълум бўлади. Яна расмий тилнинг ҳам ёзма ва оғзаки шакллари ажратилган¹³.

Форс тилида “услуб” سبک, سياق, گوיה, گونه کاربردى терминлари орқали ифодаланади. Сиёқ (стиль) матн ёки сўзнинг хусусиятларига боғлиқ туридир. Бир бадий ёки илмий матн бир хил эмас. Услуб (сиёқ) турларига қараб расмий, газета, спорт, илмий, тижорий, бадий турларга бўлинади. Бу услубларда қўлланувчи тилнинг хусусиятлари бир биридан фарқ қилади. Ҳар бир услуб ўзига хос жиҳатларга эга. Масалан, спорт услубида бадий услуб воситалари, ёки сиёсий услубда спорт услуби воситаларини қўллаш меъёрий тил қоидаларини бузиш бўлади. Ҳар бир услуб меъёрий форс тилида ўзига хос хусусиятларга эга. Илмий услубга (сиёқ) аниқлик, қисқалик хос бўлса, бадий услубга мажоз ва киноя, тасвирий воситаларнинг кенг қўлланиши хос. Тилни расмий ва норасмийга бўлиш мумкин. Тил алоқалари, расмий ҳолатда жиддий, норасмий ҳолатда эса дўстона ва самимийликни ўзида мужассам этади.

Эрон тилшунослигида услубнинг турли таснифи мавжудлигининг гувоҳи бўлиш мумкин. Масалан, бир таснифда سبک “юқори услуб”, سبک بالا “юқори услуб”, سبک پایین “паст услуб”, سبک میانی “орта услуб”, سبک متوسط “ўрта услуб” ва سبک علمی “бошқа бирида علمی “илмий услуб”, سبک ادبی “бадий услуб”, سبک عامیانه “оғзаки услуб”, سبک محاوره ای “сўзлашув услуби” ва سبک رسمی “расмий услуб”, سبک محاوره ای “ярим расмий услуб”, سبک رسمی “оддий халқ тили услуби”лари¹⁴, бошқа бирида эса سبک محاوره ای “юқори услуб”, سبک رسمی “оддий халқ тили услуби (просторечный стиль)”, سبک محاوره ای “юқори услуб (простонародный стиль)”¹⁵, яна бирида эса سبک محاوره ای “юқори услуб”, سبک رسمی “оддий халқ тили услуби (просторечный стиль)”, سبک محاوره ای “юқори услуб (простонародный стиль)”¹⁶, бошқа бирида эса سبک محاوره ای “юқори услуб”, سبک رسمی “оддий халқ тили услуби (просторечный стиль)”, سبک محاوره ای “юқори услуб (простонародный стиль)”¹⁷, бошқа бирида эса سبک محاوره ای “юқори услуб”, سبک رسمی “оддий халқ тили услуби (просторечный стиль)”, سبک محاوره ای “юқори услуб (простонародный стиль)”¹⁸лар ажратилади.

Услуб таснифида якдиллик мавжуд бўлмасада, уларни таҳлил қилиш жараёнида улар орасида умумийлик мавжудлиги, бир услуб турли номлар билан берилгани ёки бир услуб бир неча гуруҳларга ажратилган таснифини кўриш мумкин. Услубни ажратишда қуйидагилар асос қилиб олинган: сўзловчи ва тингловчи муносабати, уларнинг ижтимоий фарқланиши, замон ва маконда жойлашуви, чунки сўзловчи қайси пайт ва жойда сўзлаётганига қараб услуб тури белгиланади ва қўланади. Масалан, бир журналист оддий кишидан интервью олганда бошқа услубда, юқори мансабдор шахс, масалан президент билан интервью жараёнида бошқа услубда сўзлашади. Ҳар икки ҳолатда ҳам журналист меъёрий тилни қўллайди, лекин ҳар икки ҳолатда

والی رضایی. زبان معیار چیست و چه ویژگی هایی دارد؟ (زبان رسانه – مجموعه مقالات). تهران، مهر 1388. ص. 77.

14 <http://farsigr.styl.com> قاعده سبکشناسی

15 زبان معیار نوشتاری و گونه های آن. تهران 1394

علی افخمی، سیدضیالالدین قاسمی. سبکهای زبانی در فارسی و نمود ادبی (پژوهش زبانهای خارجی). شماره 55. تهران، مهر 1388. ص. 7

17 فرهاد ساسانی. زبان معیار و پیوستار گونه های زبانی معیار (با توجه به متون رادیویی). (زبان رسانه – مجموعه مقالات). تهران، مهر 1388. ص. 47

18 دکتر حسن ذوالفقاری. الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات. تهران 1385. ص. 101.

ўзига хос сўз ва бирикмалар, ўзига хос талаффуз шаклини қўллайди. Демак услуб таснифида сўзловчи ва тингловчининг ижтимоий фосиласига қараб муносиб услуб танланади.

“*юқори услуб*”, سبک متوسط “*ўрта услуб*” ва سبک پایین “*қуйи услублар*” таснифида юқори услубга расмий ва меъёрий тилга хос услублар, ўрта услубга замонавий адабиёт намуналари, пьеса, шеърлар, қуйи услубга эса оғзаки тил ва шевалар мансуб. Ўрта услубга айнан замонавий адабиёт намуналари киритилишини муаллиф қуйидагича изоҳлайди: замонавий адабиёт намуналари ҳисобланган шеър ва пьесаларда меъёрий тил билан бир қаторда оғзаки тил намуналари ҳам қўлланиши мумкин. Шу сабабли булар ўрта услубга киритилади¹⁹.

Али Афхами ҳамда Саидзиёуддин Қосемилар фикрича ҳар бир шахс ўзининг ижтимоий ҳолатидан келиб чиққан ҳолда маълум қолипдаги баён усулини қўллайди. Лекин асосан меъёрий тил хусусиятларига яқин услубдан фойдаланади. Ҳар бир услуб меъёрий тил билан чамбарчас боғлиқ. Масалан “*айтмоқ*” маъносини گفتن, عرض کردن, فرمودن, به استحضار رساندن “*келмоқ*” маъносини شرفیاب شدن, تشریف آوردن, خدمت رسیدن, آمدن маъносини бўлган. Бу феъллар бир маънони англатсада, улар турли услубларда қўлланади. Форс тилидаги кўп феъллар расмий ва норасмий шаклларга эга²⁰. Шулардан келиб чиқиб амалга оширилган سبک محترمانه “*юқори услуб*”, رسمی “*расмий услуб*”, محاوره اي “*сўзлашув услуби*” ва عامیانه “*оддий халқ тили услуби*”лари таснифи қуйидагича изоҳланади:

سبک محترمانه - энг юқори расмий услуб бўлиб, асосан амалдорлар, давлат раҳбарлари, илм аҳли, дин пешволари каби юқори табақалилар орасида қўлланади. Бу услубда феълларнинг расмий шакли, масалан گفتن, تشریف آوردن, تشریف دیدن, ملاحظه کردن ўрнига فرمودن, آمدن, بردن феъллари қўлланади. Оғзаки тил элементлари мавжудлиги бу услубга умуман хос бўлмай, унда асосан 2-шахс кўплик шакли қўлланади.

سبک رسمی - расмий услуб. Бу услуб асосини меъёрий тил ташкил этади. Бу услуб Эроннинг бошқарув органлари, таълим муассасларида, илмий ва адабий асарлар ёзишда қўлланади.

سبک نیه رسمی - ярим расмий услуб. Бу услуб ҳам расмий ҳам сўзлашув услуби хусусиятларини ўзида мужассамлаштирган. Бу услубни дарс мобайнида ўқитувчилар, ходимлар бошлиқ билан суҳбатлари давомида қўллайдилар.

سبک محاوره ای - сўзлашув услуби. Бу услубда расмийлик ярим расмий услубга нисбатан камроқ. Ярим расмий услубда ҳурмат тарзида 2-шахс кўплик қўлланса, бу услубда асосан 2-шахс бирлик қўлланади. Шу билан бирга бу услубда илмий ва техникавий терминлар, расмий услубга хос элементлар умуман кузатилмайди.

¹⁹ <http://farsigr.styl.com> قاعده سبک شناسی

²⁰ علی افخمی، سیدضیالالدین قاسمی. سبکهای زبانی در فارسی و نمود ادبی (پژوهش زبانهای خارجی). شماره 55. تهران، 1388. ص. 12

سبک عامیانه – оддий халқ тили услуби. Бу услуб кўча ва бозор услуби ҳам деб номланади. Бу услубдан жамиятнинг энг паст табақалари фойдаланади. Шу билан бирган бу услуб дўстлар, эр хотин, ота бола муносабатларида ҳам қўлланади. Бу услубда қўлланувчи баъзи сўз ва иборалар бошқа услубларда умуман учрамайди²¹.

Юқорида келтирилган таснифда ёш, жинс, ижтимоий табақа, маълумот, касб, мазҳаб тил услубларини вужудга келтирувчи ижтимоий омиллар сифатида назарда тутилади. Ҳар бир тил бирор нарсани баён қилишда ўзига хос имкониятларга эга. Бу эса сўзловчининг шахси, ижтимоий, жуғрофий ҳолати ва унинг баён қилишда қўллайдиган усулларида келиб чиқиб тил услублари ажратилган. Услуб мулоқот жараёнида расмийлик мезонларига асосланиб, суҳбатдошга нисбатан самимийлик мезонидан келиб чиқиб, унинг ижтимоий фосиласига қараб мулоқот давомида турли хатоликларга йўл қўймасликлари учун зарур деган хулоса келиб чиқади.

Фарҳод Сосоний кудрат, ўзаро алоқа, жинс, табақа, ижтимоий мавқе, маълумот, расмийлик, самимийлик, илмийлик каби омиллардан келиб чиқиб “расмий услуб”, گویه رسمی “юрідик услуб”, گویه حقوقی “маъмурий услуб”, گویه اداری “сўзлашув услуби” گویه عامیانه “таълим услуби”, گویه مدرسه ای “просторечный стиль”, گویه کوچه بازاری “оддий халқ услуби (простонародный стиль)”ни ажратади²².

“ўрта услуб” سبک متوسط “юқори услуб (намунавий услуб)” سبک (هنری یا نمونه) عالی “қуйи услуб” سبک ضعیف таснифида юқори услуб ижтимоий-сиёсий соҳа вакиллари, диний уламо ҳамда адиблар тили сифатида талқин қилинса, ўрта услуб шу тилнинг бадиий безаксиз шакли, қуйи услуб эса оғзаки тил элементларини ўзида мужассам этган услуб сифатида кўрилади. Юқоридаги тасниф билан бир қаторда муаллиф меъёрий тилни ёзма ва оғзаки меъёрий тил гуруҳларига ажратиб, ёзма тилга илмий, бадиий, расмий, болалар ва матбуот услубини киритади²³.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, Эрон тилшунослигида тил услублари таснифи меъёрий тил нормаларидан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади. Эрон тилшунослигида тил услублари таснифида тилнинг функционал хусусиятларидан келиб чиқиб эмас, ижтимоий омилларга таянган ҳолада таснифланишини услуб таснифининг ўзига хос жиҳатлари сифатида кўрсатиш мумкин. Тил услублари таснифида бир хиллик кузатилмасада, турли номлар остида бир маъно акс этишини кўриш мумкин. Таҳлиллар натижасида Эрон тилшунослигида 3та услуб, юқори, ўрта ва қуйи услуб мавжуд деган хулоса келиб чиқади.

علی افخمی، سیدضیالالدین قاسمی. سبکهای زبانی در فارسی و نمود ادبی (پژوهش زبانهای خارجی). شماره 55. تهران، 1388. ص. 15.

فرهاد ساسانی. زبان معیار و پیوستار گونه های زبانی معیار (با توجه به متون رادیویی). (زبان رسانه – مجموعه مقالات). تهران، مهر 1388. ص. 47.

دکتر حسن ذوالفقاری. الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات. تهران 1385. ص. 121.